

ПРАКТИКА И ОПИТ
PRACTICE AND EXPERIENCE

ДВЕТЕ ЛИЦА НА ЕДНО СПИСАНИЕ.
ЗА БЪЛГАРСКО-СРЪБСКОТО ДЕТСКО ИЗДАНИЕ „ФАРЧЕ“

Елизабета Георгиев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

<https://doi.org/10.70300/xJKISPhk4QFrdaK18MrnczUr>

Резюме: Настоящата статия разглежда позиционирането на двуезичното, българско-сръбско, детско списание „Фарче“ в контекста на дигиталната трансформация на съвременната медийна среда. Подчертава се, че новите технологии не заместват традиционните медийни форми, а водят до тяхното съвместно съществуване и функционална адаптация. В този смисъл „Фарче“ се анализира като медиен продукт, който интегрира печатен и дигитален формат и е съобразен със специфичните потребности на съвременната детска аудитория. Списанието функционира като културно-посредническа платформа с ясно изразена мисия за съхраняване и репрезентация на езиковата и културната идентичност на българското малцинство в Сърбия, както и за стимулиране на межкултурната комуникация. Чрез разнообразни рубрики, интерактивни форми и активно участие на читателите то подпомага развитието на четивни навици, творчески компетентности и образователни практики сред децата.

Ключови думи: дигитални медии; детско списание; „Фарче“; двуезичност; межкултурна комуникация; четене; детско творчество

В условията на технологичен напредък и непрекъснати иновации средствата за комуникация, медиите и аудиторията претърпяват съществени трансформации. Те се проявяват в начина на създаване и разпространение на съдържание, в появата на нови участници в комуникационните процеси, в разнообразието от канали за предаване на информация, във формите на взаимодействие, както и в степента и характера на потребителското участие. В крайна сметка тези промени оказват влияние върху начина, по който медиите функционират като институции, организации и комуникационни системи, и променят ролята на аудиторията като потребители и получатели на съдържание.

Онлайн и офлайн средата днес все по-често се възприемат като едно цяло. Интегрирането на дигиталните технологии в ежедневните човешки взаимоотношения не създава паралелни реалности, а формира взаимно преплетени аспекти на едно общо преживяване, което изгражда съвремен-

ната социална действителност. По този начин се наблюдават постепенно нормализиране на технологиите в ежедневието и утвърждаване на тяхната роля не само като посредник, но и като фактор, който обогатява различни сфери на човешкия живот (Baltezarevic 2024). Навлизането на новите медии и широкото разпространение на интернет поставят въпроса за бъдещето на традиционните медии. Обсъжда се дали те ще се запазят устойчиво, по какъв начин ще се адаптират към новите комуникационни условия и до каква степен ще бъдат трансформирани. Особено значим остава въпросът за развитието на традиционни форми като книгите, списанията и вестниците в условията на дигитална среда. Днес достъпът до информация и културно съдържание е в голяма степен пренесен в дигиталната среда, като интернет играе важна роля в разпространението на новини и различни форми на изкуство. Потребителите все по-често се ориентират към онлайн източници, където чрез различни платформи намират литература, музика и художествени произведения, съобразени с техните интереси. Това развитие поставя акцент върху способността на традиционните медии да се адаптират към новите комуникационни модели, а не върху тяхното изчезване. В този контекст тяхната устойчивост се свързва именно с успешната им трансформация в дигиталната среда (Digitalna 2024).

В условията на интернет доминация и все по-видимо присъствие на електронните медии, през 2016 г. в Цариброд е основан мултимедийният интернет портал ФАР на български и сръбски език.¹ Основател на портала е Сдружение „Емблема“², което създава също FAR TV и двуезичното (българско-сръбско) детско списание „Фарче“. Една от основните мисии на ФАР е съхраняването на езика, културата и традициите на българското национално малцинство в Сърбия, както и изграждането на мултикултурен мост между Сърбия и България. Информацията, свързана с населените места, в които живеят представители на българската общност в Сърбия, се разпространява сред обществеността бързо, ефективно и професионално чрез разнообразни форми на представяне. През последните години медията се утвърждава като разпознаваема с това, че насърчава човешките ценности, толерантността и демократичните принципи.

Списание „Фарче“, като част от проекта на портала ФАР, е резултат от стремежа на група ентузиаста да представят на съвременното детско поколение литературата, творчеството, изкуството и културата на българския и сръбския народ. Това се осъществява както чрез печатното издание, което следва по-традиционен медиен формат, така и чрез неговата електронна версия, която е по-достъпна и предпочитана от съвременните млади читатели. При тези обстоятелства списанието, съзнателно или не, се вписва в медийна и литературна традиция, като чрез своето двуформатно присъствие (печатно и електронно) предлага съдържание, съобразено с потребностите и очакванията на децата и юношите в XXI век.

„Фарче“ – от желание до списание

Сърбия е мултикултурна държава, характеризираща се с наличие на множество малцинствени общности, които развиват културна дейност на собствените си езици. Една от тях е българската общност, която след Втората световна война формира активна издателска дейност, включваща както книги, така и периодични издания – вестник „Братство“, списание „Мост“ и детското списание „Другарче“ (Georgiev 2024, 161). Тези издания се превръщат във важно посредническо звено между българската и югославската, а по-късно и сръбската култура.

В рамките на образованието, културата и творческото развитие на децата ролята на медиите е съществена. Поколения деца в бивша Югославия израстват със списание „Другарче“, което функционира и като своеобразна антология на сръбската и българската детска литература, като помагало в обучението по български език и като пространство за изява на детско творчество – литературни произведения и рисунки. Изданието прекратява съществуването си в началото на 2013 г. Периодът след 2013 г. ясно откроява липсата на съвременно детско списание, което да отговаря на потребностите на децата от българските общности и да ги доближава до литературата и културата на България и Сърбия, като същевременно предлага достъпен източник на информация и съдържание за забавление. При тези обстоятелства културните дейци подчертават необходимостта от адаптация към съвременната детска аудитория, която все по-често се ориентира към електронните медии като основен източник на образование и развлечение. В тази връзка местната телевизия в Цариград в периода 2011–2013 г. реализира двуезични детски образователно-развлекателни предавания „Клинци и хлапета“ и „Попонайци“. Предаванията се радват на популярност сред зрителите в Цариград, а чрез платформата YouTube предаването „Попонайци“³ достига и до по-широка аудитория.

Въз основа на натрупания опит с тези предавания сдружение „Емблема“ разработва идея в рамките на интернет портала ФАР за създаване на детска страница „Фарче“, предназначена за най-малките читатели. Тази първоначална концепция впоследствие се трансформира и развива в проектно предложение, чийто резултат е издаването на едноименно двуезично списание за деца и юноши. За осъществяването на проекта „Фарче“ в края на 2019 г. сдружението получава подкрепа от Министерството на външните работи на Република България. Впоследствие, през март 2020 г., е създадена страницата „Фарче“, а малко по-късно списанието започва да се публикува както на хартиен носител, така и в електронна версия.

Разчитайки на дългогодишния си опит в работата с деца, редакторът⁴ на списанието разработва десет рубрики, предназначени да отговарят на читателските интереси на деца и младежи на възраст от 8 до 17 години. Въпреки че на пръв поглед подобен подход може да изглежда предизвикателен поради значителната възрастова разлика в целевата група, практи-

ката показва, че рубриките са еднакво приложими както за по-малките, така и за по-големите читатели. За първата група те представляват интересно и полезно четиво, докато за по-малките читатели изпълняват и функция на стимул за придобиване на нови знания (Georgiev 2021, 192). Всички рубрики са реализирани чрез различни разказвателни и описателни форми, като основната им цел е създаването на литературнохудожествени и научно-популярни материали с потенциал за педагогическо приложение. При тези обстоятелства особено значение има фактът, че съдържанието е достъпно и в електронен формат, често съпроводено от видео- и аудиоматериали, съобразени с интересите и потребностите на съвременните поколения, което се оказва съществено предимство.

Текстовете, включени в списанието, се публикуват на езика на оригинала – български или сръбски, като това се отнася предимно за литературните произведения. По отношение на останалите материали редакционната политика предвижда принцип на езикова ротация, при който, ако дадена рубрика в един брой е публикувана на сръбски език, в следващия брой тя се представя на български език. За двуезичната организация на текстовете във „Фарче“ Огняна Георгиева-Тенева посочва: „Всеки текст във „Фарче“ излиза само на езика, на който е написан. Не бих казала, че липсата на превод е бариера пред читателите, които владеят само единия език. Тъкмо обратното – липсата на превод стимулира любопитството, подпомагано от общата славянска основа на българския и сръбския, както и от общата азбука – кирилицата. Интересът към публикацията на т. нар. „втори“ език (езика, който не е домашен или не е доминиращ) кара читателя да се вгледа в текста внимателно и да изпита положителни емоции от вникването в общия му смисъл. Впрочем от такива позиции се запознах и аз с ред текстове на сръбски език, публикувани във „Фарче“ (Georgieva-Taneva 2024, 247).

При формирането и назоваването на десетте рубрики в първите пет броя на списание „Фарче“ редакционният подход се основава на два ключови принципа: от една страна, стремеж към наименования, които се възприемат еднакво или сходно на двата езика, а от друга – тематична съотнесеност между заглавието на рубриката и съдържанието на публикуваните материали, при осигуряване на равнопоставено представяне на българския и сръбския език. Образът на малкия фар, „Фарче“, функционира като обединяващ концептуален елемент, който структурира всички рубрики и в същото време ориентира читателското възприемане, като насочва движението през съдържанието на списанието от началото до края.⁵

Рубриките са следните:

Здраво(ей) – в двуезичната структура на списанието, с редуване на сръбски и български език, рубриката „Здраво(ей)“ служи като въведение и ориентир за читателя. Чрез постоянния поздрав „Здравейте, малки и големи приятели“ „Фарче“ представя съдържанието на броя, като накратко

въвежда всички рубрики. Така още на първата страница се оформя своеобразна „карта“ на изданието, която едновременно подрежда материала и провокира читателското любопитство.

Мегафон – рубриката „Мегафон“ представя най-интересните и актуални събития, свързани с деца, случили се в периода между два броя на списанието, като най-значимите от тях намират място в печатното издание. В електронната версия на списанието се публикуват и допълнителни материали, които не са включени в книжното издание, но са релевантни и значими за съответния период.

Фарчепеди(ја)я – енциклопедията на „Фарче“, или „Фарчепедия“, представлява рубрика, предназначена за любознателни деца, проявяващи интерес към науката, природните явления, Космоса и различни любопитни факти. Съдържанието е представено под формата на кратки, достъпни разказчета, които комбинират познавателна информация с елементи на приказно повествование.

Библиотека – рубриката „Библиотека“ е централна за списанието, тъй като насърчава четенето и запознава децата със съвременни български и сръбски автори и тенденции в детската литература. В нея „Фарче“ влиза в ролята на журналист и интервюира гостуващите писатели. Въпросите, които задава, са съобразени с детската перспектива и отразяват типичните интереси на младата аудитория (например: „Разкажете интересна история от детството си“, „Кога започнахте да пишете?“, „По-трудно ли е да пишете за деца, или за възрастни?“, „Какво Ви вдъхновява да пишете?“, „Как се чувствате на срещи с деца?“, „Обичате ли да четете и какви книги четете?“, „Вашето послание към нашите читатели...“). В рамките на петнадесетте броя на списанието „Фарче“ провежда интервюта с редица български детски писатели, сред които Петя Александрова, Весела Фламбурари, Радостина Николова, Анета Дучева, Юлия Спиридонова – Юлка и Георги Константинов, както и със сръбски автори като Милое Радович, Ясминка Петрович, Виолета Йович, Урош Петрович, Бранко Стеванович, Гордана Тимотиевич. Освен тях гости на рубриката са и писателите Едвин Сугарев, Наташа Панич, Ивана Миланов, Елизабета Георгиев, Диана Йеленков, Стеван Милошевич и др.

Анимаци(ја)я – тъй като анимационните филми са важна част от детския свят и будят силен интерес, едноименната рубрика ги представя достъпно. Проф. Радостина Нейкова от НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ въвежда децата в основите и „тайните“ на анимацията, като представя техники, принципи на движение, сценография и накратко проследява развитието на изкуството.

Зелено ъоше (Зелено кьоше) – екологията и природата силно интересуват децата и юношите, затова ветеринарният лекар и природолюбител от Цариброд Сергей Иванов представя увлекателни, адаптирани текстове за Стара планина и за птиците, влечугите и други животни в този район на Сърбия.

Летопис – рубриката „Летопис“ представя любопитни факти от историята на Цариброд и региона, проследявайки развитието на местния културен живот — театър, библиотека, изкуство и музика. Често илюстрирани със стари фотографии, текстовете изграждат достъпен за деца исторически разказ, като същевременно запазват надеждна информативна стойност и могат да се използват за учебни цели.

Тин-Тин – рубриката „Тин-Тин“ е насочена към тийнейджърската аудитория и създава пространство за активно участие и себеизразяване. Тя дава възможност на младите читатели да публикуват свои авторски текстове и фотографии, както и свободно да споделят мнения и позиции по теми, свързани със света около тях. По този начин рубриката насърчава творческото мислене, критичния поглед и ангажираността на подрастващите с актуални въпроси.

Комикс – Цариброд е град, в който е роден един от първите художници на комикси в Сърбия – Методи Петров. Като се подхожда с разбиране, че децата и младежите имат ограничени познания за местната култура и за личностите, допринесли за нейното развитие, списание „Фарче“ ги запознава с творчеството на Петров чрез примера на комикса „Шибил“, създаден по едноименния разказ на Йордан Йовков. Комиксът, отпечатан през 60-те години на XX век от издателство „Братство“ в Ниш, е структуриран в пет части, които са публикувани последователно в първите пет броя на списанието.

Хороскоп – последната рубрика в списанието е посветена на забавния хороскоп. Чрез хумористичен подход тя представя различните зодиакални знаци в нестандартен и игрови формат. В първия брой е включен обикновен „ха-ха“ хороскоп, във втория – забавен любовен хороскоп („цунки-цунки“), в третия – хороскоп, посветен на страховете на зодиите („бау-бау“), а в четвъртия – хороскоп, свързан с пътуванията на зодиакалните знаци („фиууу“) и т.н.

Министерството на външните работи на Република България финансира проекта „Рубрика Фарче“ за още две години.⁵ Редакционната политика на списанието продължава да се развива в посока на адаптиране на съдържанието както към печатното, така и към електронното издание, включително чрез системно проследяване на публикуваната информация в уебсайта. В този процес рубриките са доразвити и съобразени с натрупания опит на редакционния екип при подготовката на първите пет броя.

Първоначалната концепция списанието да бъде насочено едновременно към деца и юноши, постепенно е преразгледана и изоставена, като акцентът е поставен върху децата в начална училищна възраст и техните специфични интереси. Основните рубрики, като „Мегафон“, „Библиотека“, „Зеленото къше“, „Фарчепедия“ и „Хороскоп“, са запазени, докато част от останалите са заменени с нови – „Театър“, „Фарчеигра“, „Фарчепис(ци)атели“ и др. „Библиотека“ остава централна рубрика, като от шестия до

шестнадесетия брой „Фарче“ „разговаря“ с Шимо Ешич, Гордана Тимо-
тевич, Анета Пешич, Зоран Пеневски, Лили Спасова, Стефан Митич, Мая
Дългъчева, Божана Апостолова, Маргарита Друмева, Петя Кукудева и др.
Също така в тази рубрика се представят творби от класически български и
сръбски детски писатели, както и стихове и проза от съвременни автори.

Редакционната колегия последователно се съобразява с потреб-
ностите на детската аудитория, като анализира реакциите на читателите към
нововъведенията в списанието, включително обратната връзка, изразена
чрез коментари в социалните мрежи. Специално внимание при представя-
нето на уебсайта и печатното издание на списанието⁶ се отделя на
графичния дизайн, илюстрациите и цялостното визуално оформление на
текстовете и информационните материали, които допринасят за по-ясното
възприемане и по-голямата им привлекателност за читателите. Освен
професионалния ангажимент на графичния редактор, съществен принос
към финалния визуален облик на списанието имат и сътрудниците – млади
художници и компютърни специалисти от Цариброд.

След стартирането на уебсайта и поради невъзможността част от
планираните дейности с деца и юноши да бъдат реализирани в условията на
пандемия, „Фарче“ се адаптира към новата ситуация. През април на
Facebook страницата на списанието е обявен конкурс под надслов
„Книгомайсторство – бъди боец книготворец – направи и изпрати книга“.⁷
Инициативата представлява литературен и художествен конкурс, в рамките
на който участниците (деца) създават собствени книги, като написват текст
и го илюстрират, след което изпращат снимки на готовите творби на
електронния адрес на редакцията. По този начин „Фарче“ се включва
активно в организирането и обогатяването на свободното време на деца и
родители по време на социалната изолация, наложена вследствие на
пандемията. В края на конкурса всички детски произведения са предста-
вени на Facebook и Instagram страниците на списанието, а всеки участник
получава по електронен път удостоверение за участие – диплом за „първо-
качествен книгомайстор“.

Литературните конкурси като форма за представяне и насърчаване на
детското творчество в епохата на социалните мрежи и интернет се
утвърждават като ефективен модел за комуникация с читателската аудито-
рия. През 2021 г. списание „Фарче“ реализира още един конкурс, на тема
„Книгата като пътепоказател“, който привлича над 150 участници –
момчета и момичета от Сърбия, България, Босна и Херцеговина и Черна
гора. Най-добрите творби са публикувани и илюстрирани в самото
списание, а от всички получени произведения е съставена дигитална книга
под заглавие „Кънига као путоказ – Книгата като пътепоказател“, публику-
вана на уебсайта на ФАР. По този начин всички участници получават
своеобразно признание и награда под различна форма.

Видимостта на списанието и съдържанието на платформата „Farče“ значително нараства със създаването на профили във Facebook и Instagram. За кратко време „Фарче“ привлича над 1000 последователи, които активно взаимодействат с публикациите. Чрез социалните мрежи статиите, текстовете, илюстрациите и видеоматериалите достигат до по-широка аудитория и се разпространяват по-активно. Обратната връзка, включително от читатели извън Димитровград, се превръща във важен стимул за по-нататъшното развитие на проекта.

С цел получаване на обратна връзка и оценка на качеството на реализираните дейности е проведено анкетно проучване сред читателите и последователите на списанието, както в печатен, така и в електронен формат. Въз основа на резултатите от проучването, насочено към оценка на проекта и съдържанието на списанието, може да се заключи, че всички респонденти оценяват неговото качество високо (средна оценка 5,92 по шестобалната система). Анкетираните изразяват положително отношение към оформлението и съдържанието на рубриките, като определят списанието като: „супер“, „интересно“, „забавно“, „поучително“, „ползено“, „модерно“, „технически добре изработено“ и „визуално привлекателно“. Сред по-умерените критични мнения се открояват коментари от типа: „донякъде скучно на места“, „в отделни части е по-трудно разбираемо“. Сред основните препоръки на респондентите се откроява необходимостта от по-ясно фокусиране върху по-тясна целева група, а именно деца в начална училищна възраст.

Като се осъзнава, че читателите на списанието, посетителите на уебсайта и последователите в социалните мрежи Facebook и Instagram имат потребност от по-пълноценно възприемане на литературното съдържание чрез слухови и визуални форми, „Фарче“ се стреми да отговори на тези очаквания. В допълнение към анонсите и представянията на интервюта с писатели, реализирани чрез видео- и аудиоформат и съпроводени от анимационни елементи, както и към кратките документални филми, подготвяни от тийнейджъри, платформата на „Фарче“ предлага и анимационни адаптации на стихотворения и приказки, които разширяват възможностите за възприемане на литературните текстове. Така се появиха „Фарче на разходка“⁸ и „Разиграни книшки сан“.⁹ Всички тези „нетрадиционни“ форми на представяне бяха изключително добре приети от читателите и последователите.

След три години подкрепа от българската държава за реализирането на проекта „Фарче“, в рамките на която бяха подготвени 15 броя на списанието, както и текстови, аудио- и видеоматериали на страницата му, съдействието беше прекратено. Сдружение „Емблема“ успя чрез проект към Министерството на културата на Република Сърбия да осигури средства за издаването на един брой на списанието, публикуван през 2023 г.

Книжен вариант? Електронен вариант?

При оформянето на списанието редакционната колегия изхожда от анализ на потребностите и очакванията на най-младата читателска аудитория. Книжките с картинки са сред първите форми на печатни медии, с които децата се срещат в ранна възраст. Те често се четат съвместно с родители или други членове на семейството, като по този начин се стимулира въображението, разширява се лексикалният запас и се развиват езиковите компетентности. Освен това се формира и креативност, която впоследствие се надгражда и развива в по-късните етапи от детското израстване. Преходът от книжки с картинки към по-сложни текстови форми, включително книги, се подпомага значително от списанията, които изпълняват важна посредническа роля в изграждането и утвърждаването на навици за четене.

Всички видове медии играят съществена роля в живота на детето като източници на информация, средства за забавление и комуникация, както и като фактори за неговото цялостно развитие. Децата от поколенията Z и Алфа днес израстват в среда, доминирана от смартфони и постоянна интернет свързаност, което ги поставя в условията на интензивна медийна среда. Факт е, че младите поколения проявяват предпочитание към съвременните медии и тяхната интерактивност. Въпреки това, когато традиционните медийни форми бъдат представени по подходящ и съобразен с тяхната перспектива начин, любознателните деца и юноши продължават да проявяват интерес и към тях, включително към книжките с картинки, книгите и печатните списания. В същото време се наблюдава ясно изразена необходимост от наличие на дигитална алтернатива.

По-голямата част от съвременните изследвания потвърждават, че младите хора предпочитат консумацията на информация, включително четенето на книги и списания, в електронен формат. Електронната книга или електронното списание представлява дигитално издание, състоящо се от текст и/или изображения, достъпно чрез различни устройства – персонални компютри, планшети, мобилни телефони (смартфони) и специализирани електронни четци. Всичко изброено формира медийно пространство, което е естествено и близко до ежедневието на децата – пространство, което те възприемат като свое. В съвременните условия устройства като компютри, смартфони и електронни четци изпълняват двойна функция – на инструменти за комуникация и учене, както и на своеобразни „игралки“ на днешната детска култура.

В условията на съвременните технологии и разнообразните източници на информация печатните списания за деца и подрастващи се превръщат в относителна рядкост. Адаптирайки се към ежедневието на младото поколение, множество интернет портали, електронни списания и уебсайтове предлагат съдържание, ориентирано към детската аудитория, което обикновено е свързано предимно със забавление и развлечение и в

по-малка степен насърчава четенето като процес. Дори при подобна насоченост четенето и задълбоченото разбиране на текст често остават извън фокуса на електронните ресурси за деца. Анализът на уебсайтове, портали и ограничен брой електронни списания за деца в Сърбия показва, че тези платформи предлагат сравнително малък обем литературни текстове, като акцентът е поставен предимно върху качествени художествени и образователни материали. Един от добрите примери в тази област е интернет списанието „Табла“¹⁰ – платформа за насърчаване на детското творчество, което предлага разнообразно съдържание в електронен формат, съобразено с интересите и навиците на съвременните млади читатели.

Въз основа на анализ на добри практики в детски издания, които популяризират литературата, науката и културата в широк смисъл, редакционният екип на списание „Фарче“ интегрира тези подходи както в „Страница Фарче“, така и в самото списание. Всички броеве на списанието са достъпни в PDF формат на страницата „Фарче“. Те са лесни за преглед и свободно достъпни за всеки, който желае да се запознае със съдържанието.¹¹

Заключение

Съвременното детско списание, разглеждано като традиционна медийна форма, придобива нова функция в условията на дигиталната среда. От него се очаква не само да представя литературата, науката и изкуствата в достъпна и близка до детската аудитория форма, но и да ги интерпретира по начин, който съответства на комуникационните навици на съвременните поколения. Само при такава адаптация списанието може да остане значимо, привлекателно и устойчиво като медийна практика, насърчаваща трайния интерес към четенето. Особено съществено тук е интегрирането на качествено визуално, художествено и образователно съдържание с дигитални канали за разпространение. Допълнително значение има и включването на интерактивни елементи, които позволяват на децата да бъдат не само потребители, но и създатели на съдържание чрез представяне на свои текстове и идеи.

В този смисъл детското двуезично списание „Фарче“ представлява пример за медийна практика, която чрез мултикултурен и двуезичен подход допринася за популяризирането както на различията, така и на близостта между сръбската и българската култура. Чрез структурата на рубриките и динамично развиващото се съдържание списанието създава пространство за равнопоставено възприемане на двата езика и културни контекста от страна на детската аудитория. Този факт е много добре формулиран от Георгиева-Танева: „Духовната симбиоза на балканските народи има много лица, но едно от тях е особено очарователно, защото носи чертите на детството – това е списание „Фарче“ (Georgieva-Taneva 2024, 247).

Електронното присъствие на списанието, както и използването на аудио-визуални формати и социални медии значително разширяват обхвата

на неговото въздействие, като осигуряват достъп до съдържанието на много по-широка аудитория. По този начин „Фарче“ надхвърля локалните граници и достига до деца и семейства, включително в диаспората.

Списанието утвърждава идеята, че общите ценности в българската и сръбската литература функционират като културен мост и като форма на кроскултурно духовно единение. Едновременно с това двуезичното публикуване на текстове подпомага развитието на симетричен билингвизъм, който допринася за интелектуално обогатяване и за изграждане на чувство за културна близост отвъд политическите граници (Georgieva-Taneva 2024, 252).

„Фарче“ представлява сериозно организационно и творческо предизвикателство за всички, включени в неговото създаване, като в същото време основната му цел, насърчаването на четенето, е постигната. На въпроса на „Фарче“ какво послание има за читателите на списанието, Георги Константинов отговори: „Обичайте книгите, защото те много важни неща могат да ви кажат. И даже ще ви подсетят как да „прочитате“ и себе си. Непременно ще ви направят по-умни, по-уверени и по-сърдечни. И то независимо в каква видима форма са книгите: книжовна или електронна. Важно е да ги подбирате в своя живот – така както подбирате най-добрите си приятели!“ (Konstantinov 2021, 14).

Спонсориране на научното изследване

Текстът е изготвен по проект „Българската литература за деца и юноши: художествени контексти и рецептивни хоризонти“, финансиран от НИС на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, договор № URI 80-10-27/01.04.2026.

БЕЛЕЖКИ

¹ Мултимедиен интернет портал ФАР. Цариброд. [online], [прегледано на 28.04.2026]. Достъпно на: <https://far.rs/sr/pocetna/>.

² Гражданско сдружение „Емблема“, със седалище в Димитровград (Цариброд), е основано в края на 2015 г. като неправителствена и нестопанска организация, ангажирана с обществена информация и производство на медийно съдържание. Неговата дейност е насочена към застъпничество за ценностите на гражданското общество, както и към съхраняване, утвърждаване и доразвиване на културната идентичност на българското национално малцинство на територията на Република Сърбия. Основната цел на сдружението е предоставянето на обективна информация и създаването на двуезично медийно съдържание, което има значение както за местната общност, така и в по-общ обществен план.

³ Poponajci, 2026. [online], [прегледано на 28.04.2026]. Достъпно на: https://www.youtube.com/results?search_query=poponajci.

⁴ Редактор на списанието е Елизабета Георгиев, писателка, преводачка и библиотечка, художествен редактор е графичният дизайнер Милана Виденов Миланов, а редакционният съвет се състои от членове на редакционния екип на портала ФАР.

⁵ ВИДЕНОВ, П., 2026. Фарче за трета поредна година ще радва най-малките читатели в Сърбия и региона Във: *ФАР*. [online], [прегледано на 28.04.2026]. Достъпно на: https://far.rs/bg/2021/12/15/farche-za-treta-poredna-godina-she-radva-nai-malkite-chitateli-v-serbia-i-regiona/?utm_source=chatgpt.com.

⁶ Тиражът на хартиената форма на списанието е 120 бройки и то се разпространява безплатно в образователните и културни институции в средите, където живее българското малцинство, но и в библиотеките в Сърбия и България, сред писатели, педагози, деца и други заинтересовани.

⁷ На конкурса постъпиха около 30 произведения – различни „книгомайсторски“ проекти на деца на възраст от 4 до 16 години от Биелина (Република Сръбска), Белград, Сурдулица, Лазаревац, Лесковац, Ужице и Цариброд. Освен индивидуални участия на млади автори, в надпреварата се включиха и цели класове, както и литературни кръжоци, представили над 20 литературни и художествени творби, обединени в сборници.

⁸ „Фарче на разходка“, 2026. В: *YouTube*. [online], [прегледано на 28.04.2026]. Достъпно на: <https://www.youtube.com/watch?v=CJnRfIUkJLc>.

⁹ „Разиграни книшки сан“, 2026. Във: *ФАР*. [online], [прегледано на 28.04.2026]. Достъпно на https://far.rs/farce/2021/09/29/farcetov-razigrani-knjiski-dan/?fbclid=IwY2xjawKJXA5leHRuA2FlbQIxMQBicmlkETFQSkFMcVB6SjQwelBhR0Z5AR784TSSCohVqc6SFChuWISZ0kk45z9HTB7tjBL8H-1Glr3fr-qOpqxxlL5qUw_aem_-Vj8C5QKYgO8DAhQOwTfCg.

¹⁰ Интернет часопис за подстицање децјег стваралаштва. В: *Табла*. [online], [прегледано на 28.04.2026]. Достъпно на: <https://www.tabla.org.rs/>.

¹¹ В съответствие с тенденциите за опазване на околната среда и насърчаване на екологичното съзнание списание „Фарче“ се отпечатва върху рециклирана хартия.

ЛИТЕРАТУРА

БАЛТЕЗАРЕВИЋ, Б., 2023. *Деконструкција културног идентитета у сусрету са новим медијима*. Приштина [тј.] Лепосавић: Институт за српску културу, 136.

ГЕОРГИЕВА, Е., 2024. Българска литература за деца и юноши в Сърбия: история, жанрови специфики, тенденции. В: *Пътят на българската литература за деца и юноши. Сборник с научни изследвания*. София: Издателски център „Боян Пенев“ – Институт за литература при БАН, 159–172.

ГЕОРГИЕВА-ТЕНЕВА, О., 2024. Детското списание „Фарче“ като межкултурен мост. В: *Кроскултурна комуникация*, т. 1. София: Нов български университет, 245–252.

КОНСТАНТИНОВ, Г., 2021. Фарче разговаря с Георги Константинов. Във: *Фарче*, бр. 7, март – април 2021, год. 2, 12–16.

КОНФЕРЕНЦИЈА дигитална хуманистика. Сборник радова са конференције одржане 25. и 26. септембра 2023. године у Народној библиотеци Крушевац, 2024. Крушевац: Народна библиотека.

GEORGIEV, E., 2021. Kako mali papirni svetionik osvetljava knjigu: Srpsko-bugarski časopis za decu i mlade Farče. V: *Dani hrvatske knjige i riječi – Dani Balinta Vujkova: zbornik radova s međunarodnog znanstveno-stručnog skupa „Čitanjem do uključenosti“*. Subotica, 187–198.

REFERENCES

BALTEZAREVIĆ, B., 2023. *Dekonstrukcija kulturnog identiteta u susretu sa novim medijima*. Priština [tj.] Leposavić: Institut za srpsku kulturu, 136.

GEORGIEVA-TENEVA, O., 2024. Detskoto spisanie „Farče“ kato meždukulturen most. V: *Kroskulturna komunikacija*, t. 1. Sofija: Nov bŭlgarski universitet, 245–252.

KONFERENTSIIJA digitalna humanistika. Zbornik radova sa konferentsije odrzhane 25. i 26. septembra 2023. godine u Narodnoj bibliotetsi Krushevats, 2024. Krushevats: Narodna biblioteka.

GEORGIEVA, E., 2024. Bŭlgarska literatura za deca i ŭnoši v Sŭrbija: istorija, ŭanrovi specifikii, tendencii. V: *Pŭtat na bŭlgarskata literatura za deca i ŭnoši. Sbornik s naučni izsledvanija*. Sofija: Izdatelski centŭr „Boŭn Penev“ – Institut za literatura pri BAN, 159–172.

KONSTANTINOV, G., 2021. Farče razgovara s Georgi Konstantinov. Vav: *Farče*, br. 7, mart – april 2021, god. 2, 12–16.

THE TWO FACES OF ONE MAGAZINE. ABOUT THE BULGARIAN-SERBIAN CHILDREN’S MAGAZINE “FARCHE”

Abstract: *This article examines the positioning of the bilingual, Bulgarian-Serbian, children’s magazine “Farche” in the context of the digital transformation of the modern media environment. It is emphasized that new technologies do not replace traditional media forms, but lead to their coexistence and functional adaptation. In this sense, “Farche” is analyzed as a media product that integrates print and digital formats and is tailored to the specific needs of the modern children’s audience.*

The magazine functions as a cultural-mediating platform with a clearly expressed mission to preserve and represent the linguistic and cultural identity of the Bulgarian minority in Serbia, as well as to stimulate intercultural communication. Through various sections, interactive forms and active participation of readers, it supports the development of reading habits, creative competencies and educational practices among children.

Keywords: *digital media; children’s magazine; “Farche”; bilingualism; intercultural communication; reading; children’s creativity*

Elizabeta Georgiev, PhD Student
Sofia University „St. Kliment Ohridski“
Bul. Tsar Osvoboditel 15, 1504 Sofija
ORCID ID: 0009-0008-1463-4916
E-mail: betageorgiev@yahoo.com